

Галина Іванчук

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов

Уманського державного педагогічного університету Імені Павла Тичини

Ivanchuck@meta.ua

МИСЛЕННЯ ВИЩОГО ПОРЯДКУ ЯК ДЕТЕРМІНАНТ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ

Педагогічний інтерес до філософії визначається двома основними завданнями, що постають у контексті морального виховання особистості та навчання її мистецтва мислити. При цьому мається на увазі не вивчення правил мислення, а оволодіння ними в процесі розумової практики.

Мислення вищого порядку. Під цим типом мислення зазвичай розуміється понятійно багате, послідовне, організоване, орієнтоване на пояснення мислення. Таке тлумачення цього феномену детермінує і методи його навчання: оскільки ціле можна проаналізувати частинами, то аналіз частин має передувати конструкції цілого. Звідси випливає, що прищеплення учням пізнавальних навичок вищого порядку виходить з їхнього мислення вищого порядку. Учнів слід безпосередньо навчати мисленню вищого порядку. Інструмент розв'язання такого завдання вбачається ним у філософствуванні (to do philosophy), завдяки якому клас перетворюється на спільноту дослідників, котра розглядається як засіб „стимулювання, обговорення і рефлексії” про предмет тієї чи іншої навчальної дисципліни. Можливості для цього створюються завдяки впровадженню критичного мислення, прийоми якого обумовлюють рамки для провадження дискусії відповідного змісту.

Водночас, не можна зводити мислення вищого порядку тільки до критичного мислення. У загальному вимірі це єдність критичного й творчого мислення, що виявляється тоді, коли критичний і творчий аспекти підтримують і підкріплюють один одного і коли критичний мислитель упроваджує нові засади і критерії. Мислення вищого порядку є плідним і гнучким. Плідність виявляється у відчутті джерел, необхідних для живлення, гнучкість – у здатності вільно і з максимальною ефективністю використовувати ці джерела.

У простих формах мислення може бути або винятково процедурним, або винятково предметним. Мислення про логіку чи математику – логічне й математичне мислення – є прикладами суто процедурного чи методологічного мислення. Змістовне мислення, що цілком проймає процедуру, є предметним. Унаслідок змішування й перетинання цих двох простих форм утворюється комплексне мислення. Воно включає рекурсивні, метакогнітивні, саморегулюючі й інші форми мислення, що „припускають методологічну саморефлексію з одночасним аналізом предметного змісту” [4, с.4].

Стаючи в процесі навчання суб'єктом пізнання, спілкування і діяльності, індивід усвідомлює своє суспільне становище, вибирає свою власну систему цінностей, визначає життєві цілі та ідеали, знаходить способи їх реалізації. Цей

процес не є усталеним і незмінним. Якщо на початкових етапах свого розвитку дитина просто засвоює запропоновані їй у готовому варіанті визначення, норми й правила, то поступово, мірою „утворення більш складних форм самосвідомості, з розвитком інтелекту, здатності категоризувати явища, самовизначення стає все більш активним і вибіркоким, багатоваріантним – на відміну від простої ідентифікації на перших етапах життя” [3, с.258]. Це сприяє тому, що особистість визначається стосовно конкретних явищ, сфер діяльності, окремих людей і соціальних груп, норм та правил, цінностей тощо аж до світу загалом.

Підсумовуючи свої міркування щодо сутності мислення вищого порядку, можна зробити такі висновки:

1. Мислення вищого порядку відбувається під егідою двох регулятивних ідей – істини й значення.
2. Мислення вищого порядку містить у собі як критичне, так і творче мислення.
3. Критичне мислення містить у собі розумно обґрунтоване міркування й критичне судження.
4. Творче мислення містить у собі майстерність, артистичність і критичне судження.
5. Критичному мисленню притаманні елементи творчого судження.
6. Творчому мисленню властиві елементи критичного судження.
7. Евристичні засоби – це підходи, спрямовані на задоволення потреб творчого мислення в критичному судженні. Однак необхідно зважати на те, що однакове застосування засобів може дати різні результати; поряд з успішними наслідками можуть бути й негативні.
8. Критерії – це надійні засади, до яких апелює спільнота дослідників, визначаючи їх провідними у виробленні судження.
9. Цінності – найважливіша складова мислення вищого порядку. Люди зазвичай дуже чутливі до ціннісного середовища, тому саме афективні елементи втручаються в процес мислення. Оскільки те, що для людини має важливе значення, завжди поєднується з переживаннями, її мислення несе сильне емоційне навантаження [1, с.14].

Література:

1. Липман М. Рефлексивна модель практики освіти / Липман М. // Шлях освіти. – 2005. – № 8. – С.7–15.
2. Липман М. Становление мыслительных навыков с помощью философии для детей // [http:// home.microsoft.com/intl/ru](http://home.microsoft.com/intl/ru).

3. Пилипенко Л. Соціальна рефлексія як складова життєвого самовизначення сучасної молоді // Соціально-психологічний вимір демократичних перетворень в Україні [за ред. С.Д.Максименка, В.Т.Циби, Ю.Ж.Шайгородського та ін.] / Пилипенко Л. – К.: Український центр політичного менеджменту, 2003. – С.258-269.

4. Lipman M., Sharp A.M. (Eds.) *Growing Up With Philosophy* / Lipman M., Sharp A.M. – Philadelphia, 1978. – 187 p.